

Sygn. akt I PK 15/17

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa K.M. i I.K.

przeciwko M. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.

o wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, nocnych oraz w dni wolne od pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 listopada 2017 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w G.

z dnia 12 maja 2016 r., sygn. akt VIII Pa (...),

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

II. zasądza od K.M. i I.K. na rzecz M. Spółki z o.o. w P. kwoty po 450 (czterysta pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 maja 2016 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację I.K. i K.M. od wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 27 lipca 2015 r., którym zasądzono na ich rzecz od M. Spółki z o.o. w P. wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, nocnych i w dni wolne od pracy oraz oddalono powództwo w pozostałym zakresie.

W skardze kasacyjnej powodowie zarzucili: I. naruszenie prawa materialnego, a to: 1) art. 9 ust. 5 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy

kierowców przez przyjęcie, że roszczenia o zapłatę określonych kwot pieniężnych z tytułu czasu dyżuru nie są tożsame przedmiotowo z żądaniem wypłaty wynagrodzenia z powołanej podstawy faktycznej oraz że żądania zapłaty wynagrodzeń i żądanie zapłaty wynagrodzenia z tytułu dyżuru nie są oparte na tych samych twierdzeniach faktycznych, a tym samym zaprzeczenie tezie wynikającej *expressis verbis* z powołanego zapisu przepisu, wskazującego na wynagrodzeniowy charakter kwoty pieniężnej należnej pracownikowi z tytułu dyżuru;

2) art. 9 ust. 5 ustawy o czasie pracy kierowców i art. 9 ust. 2 i 3 oraz art. 6 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 10 ust. 1 i 2 tej ustawy w związku z art. 13 i art. 78 § 1 k.p. przez przyjęcie tezy przeczącej zasadzie wynagradzania każdego z kierowców wykonujących pracę w obsadzie dwuosobowej poza normalnym czasem pracy oraz wynagradzania kierowców za wykonywanie czynności związanych z przewozem drogowym, jak również zajęcie stanowiska o niezaliczaniu czasu wykonywania powołanych czynności do czasu pracy, a w konsekwencji naruszenie fundamentalnego prawa powodów do godziwego wynagrodzenia za wykonaną pracę; II. naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: 1) art. 328 § 2 i art. 278 § 1 w związku z 233 § 1 i art. 382 k.p.c. przez brak rzetelnej analizy opinii pierwotnej i uzupełniającej pod kątem kryteriów podstawowych, w tym poprawności założeń co do okoliczności faktycznych oraz przez uznanie powołanych opinii za poprawne i wydane zgodnie z zasadami rzetelności sporządzania, jak również pod względem wyczerpującego wyjaśnienia spornych faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy oraz przez wskazanie podstaw faktycznych rozstrzygnięcia wprost sprzecznych z treścią uzupełniającej opinii biegłego - a polegających na uznaniu, że teza dowodowa opinii biegłego obejmowała roszczenia wymienione przez powodów w treści pozwów, przy jednoczesnym przyjęciu, iż wyliczona powołaną opinią kwota należnego wynagrodzenia przewyższająca wartość kwot zasądzonych na rzecz każdego z powodów przez Sąd pierwszej instancji pozostawała poza zakresem żądań powodów; 2) art. 328 § 2 i art. 321 § 1 w związku z 233 § 1 i art. 382 k.p.c. przez przyjęcie, że zasądzenie na rzecz każdego z powodów kwot wynikających z opinii uzupełniającej biegłego sądowego wymagało rozszerzenia pozwu przez każdego z powodów o żądanie wypłaty wynagrodzenia ze wskazaniem konkretnego tytułu przedmiotowego

wynagrodzenia, a w konsekwencji - podstawy prawnej zgłoszonych żądań oraz że zasądzenie kwot objętych opinią uzupełniającą biegłego bez wskazanej modyfikacji pozwów stanowiłoby orzeczenie w przedmiocie nieobjętym żądaniem; 3) art. 217 § 1 i 2 i art. 227 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak właściwej kontroli instancyjnej uchybień wynikających z postępowania przed Sądem pierwszej instancji; 4) art. 162 zdanie drugie i art. 212 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez uznanie za niedopuszczalne powoływanie się przez powodów w apelacji na zarzuty w przedmiocie oddalenia wniosków dowodowych w związku z brakiem zgłoszenia zastrzeżenia przed Sądem pierwszej instancji.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej apelację powodów i przekazanie sprawy w powołanym zakresie Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono w pierwszej kolejności występowaniem istotnych zagadnień prawnych, a to: „czy żądanie zapłaty wynagrodzenia określonych kwot pieniężnych z tytułu wykonywania obowiązków pracowniczych za wskazany okres na stanowisku kierowcy (oparte na określonych okolicznościach stanu faktycznego) jest tożsamym przedmiotowo z żądaniem zapłaty wynagrodzenia za czasu dyżuru z powołanej podstawy faktycznej opartym na treści art. 9 ust. 5 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, stanowiącym, iż w razie braku możliwości udzielenia czasu wolnego kierowcy przysługuje - wynagrodzenie wynikające z osobistego zaszeregowania, określonego stawką godzinową lub miesięczną” oraz „czy dopuszczalnym jest dokonywanie wykładni prawa materialnego regulującego szczegółowo uprawnienia kierowców wykonujących czynności pracownicze, która byłaby w istocie sprzeczna z podstawowymi zasadami w przedmiocie wynagradzania pracowników przewidzianymi przez ustawodawcę ustawą z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy”, w sytuacji gdy „godziwe wynagrodzenie za pracę w rozumieniu art. 78 § 1 k.p. to wynagrodzenie odpowiednie, właściwe, słuszne, rzetelne, uczciwe”, a - stosownie do zapatrywania wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny - zasadę godziwego wynagrodzenia za wykonaną pracę należy uznać za wskazówkę przy interpretacji całego prawa pracy. Skarżący wskazali nadto na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej „polegającą na rażącej

sprzeczności (...) wykładni powołanych treścią skargi kasacyjnej przepisów szczególnych z podstawową zasadą prawa pracy - prawa do godziwego wynagrodzenia za wykonane czynności pracownicze”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda

2004 nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienie z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Z kolei z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, czyli że jej zarzuty są zasadne „na pierwszy rzut oka” (*prima facie*) i w sposób oczywisty prowadzą do uznania zaskarżonego wyroku za błędny i jego wzruszenia (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepublikowane i orzeczenia tam powołane). Jest tak dlatego, że o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, iż jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania koniecznej jest wykazanie kwalifikowanej podstawy naruszenia prawa materialnego lub procesowego widocznej przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez wdawania się w pogłębioną analizę prawną. Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tego wymagania odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo mianem rażącego, ewidentnego, kwalifikowanego lub oczywistego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia. Należy przy tym zwrócić uwagę, że art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie odwołuje się do oczywistego naruszenia prawa, ale do oczywistej zasadności skargi, co oznacza, że oczywista zasadność skargi może wynikać z oczywistego i kwalifikowanego naruszenia przepisu prawa, pod warunkiem jednak, że skarżący

wykaże, iż uchybienie to zadecydowało o wyniku sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2012 r., II PK 278/11, LEX nr 1214574).

Skarżący nie odnoszą się do tak rozumianych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Po pierwsze, niewątpliwie „żądanie zapłaty wynagrodzenia określonych kwot pieniężnych z tytułu wykonywania obowiązków pracowniczych za wskazany okres na stanowisku kierowcy (oparte na określonych okolicznościach stanu faktycznego)” może obejmować żądanie zapłaty wynagrodzenia za czas dyżuru, jeżeli wynika z tej samej podstawy faktycznej. Rzecz jednak w tym, że w istocie wątpliwość skarżących nie dotyczy sfery regulowanej art. 9 ust. 5 ustawy o czasie pracy kierowców, ale odnosi się do art. 321 k.p.c., zgodnie z którym sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Tymczasem przy formułowaniu zagadnienia prawnego skarżący przepis ten pomijają, chociaż to właśnie on stanowił podstawę oddalenia żądania w zakresie odnoszącym się do wynagrodzenia za czas dyżuru. Niezależnie od tego należy stwierdzić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalone jest stanowisko, iż po zmianie z dnia 5 lutego 2005 r. treści art. 477¹ k.p. uregulowany w art. 321 k.p.c. zakaz orzekania ponad żądanie dotyczy także postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy i - będąc przejawem zasady dyspozycyjności i kontrydyktoryjności - oznacza, że o treści wyroku zarówno w sensie pozytywnych, jak i negatywnym, decyduje żądanie strony. Sąd nie może zatem zasądzić czego innego od tego, czego żądał powód, więcej niż żądał powód, ani na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda. Powód powinien więc dokładnie określić żądanie oraz jego podstawę faktyczną, a do sądu należy rozważenie możliwych podstaw prawnych powództwa, choćby niewskazanych przez powoda (por. wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., II PK 333/15, LEX nr 2252200 i szeroko powołane tam orzecznictwo). Podkreśla się, że w art. 321 k.p.c. została wyrażona zasada rządząca rozstrzyganiem spraw w procesie cywilnym, zgodnie z którą zakres wyrokowania jest określony żądaniem powoda, co oznacza, że wyrokowanie nie może obejmować przedmiotu, który nie był objęty żądaniem. W konsekwencji w sytuacji, w której z przytoczonych przez powoda okoliczności faktycznych wynika, że - poza roszczeniem objętym żądaniem - przysługuje mu jeszcze inne roszczenie,

sąd nie może wyrokować co do tego roszczenia. W wyrażonej w art. 321 § 1 k.p.c. regule *ne eat iudex ultra petita partium* mieści się zarówno zakaz orzekania o czymś więcej, jak i o czymś innym niż obejmuje żądanie, z czego wywodzony jest także zakaz orzekania przez sąd bez żądania. Związanie sądu granicami żądania łączy się ściśle z zasadą autonomii woli, zgodnie z którą każdy ma swobodę kształtowania swojej sytuacji prawnej. Może więc swobodnie rozporządzać swoimi uprawnieniami podmiotowymi i dochodzić ich na drodze sądowej albo zrezygnować z poszukiwania ochrony prawnej. Z kolei z zasadą autonomii woli łączy się ściśle zasada dyspozycyjności, zgodnie z którą strony mogą swobodnie rozporządzać przedmiotem procesu. Z racji powiązania z zasadą autonomii woli zasada dyspozycyjności jest uważana za podstawową zasadę procesu, wynikającą z samej jego istoty (por. wyrok z dnia 9 grudnia 2014 r., III CNP 36/13, OSNC-ZD 2006 nr 1, poz. 15).

Jeżeli zatem skarżący określili swoje roszczenie nie jako „żądanie zapłaty wynagrodzenia określonych kwot pieniężnych z tytułu wykonywania obowiązków pracowniczych za wskazany okres na stanowisku kierowcy” (jak twierdzi się w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania), ale jako żądanie zapłaty wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych, nocnych i w dni wolne od pracy (a więc za pracę wykonaną), to rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu za czas dyżuru, a więc za czas pozostawiania poza normalnymi godzinami pracy w gotowości do wykonywania pracy wynikającej z umowy o pracę w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym przez pracodawcę (art. 9 ust. 5 w związku z art. 9 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców), stanowiłoby wyrokowanie ponad zgłoszone przez nich żądanie w rozumieniu art. 321 k.p.c. Stanowi to o bezprzedmiotowości dla wyniku sprawy drugiego ze sformułowanych zagadnień prawnych, odnoszącego się do dopuszczalności wykładni prawa materialnego w sprzeczności z wyrażonymi w art. 78 § 1 k.p. zasadami wynagradzania za pracę w aspekcie dopuszczalności zmiany przez sąd orzekający kwalifikacji prawnej żądania - przy zachowaniu tej samej podstawy faktycznej.

Po drugie, odwołując się do przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżący nie tylko nie przeprowadzają jakiegokolwiek wyводу jurydycznego dla wykazania, że naruszenie przez Sąd drugiej instancji „powołanych

treścią skargi kasacyjnej przepisów szczególnych” było tego rodzaju, iż doprowadziło wprost do wydania wadliwego wyroku, ale nawet przepisów tych nie wskazują. Rzeczą Sądu Najwyższego na etapie przedsądu nie jest poszukiwanie okoliczności uzasadniających przyjęcie skargi do rozpoznania w podstawach kasacyjnych lub ich uzasadnieniu i formułowanie za skarżących prawidłowego wniosku w tym zakresie.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

as